

Польська школа художнього репортажу

Шутяк Л. М.,
канд. наук із соц. комунік.

У статті розглянуто поняття художнього репортажу та проаналізовано його вплив на розвиток української журналістики й документальної літератури загалом. Особливу увагу зосереджено на школі художньої репортажистки в Польщі та жанрово-стилістичному вивченні кращих її зразків. Зроблено спробу виявити характерні особливості художнього репортажу, його тематичне наповнення та сфери функціонування й окреслити потенційні вектори еволюції жанру.

Ключові слова: жанр; художній репортаж; нон-фікшн; літературна журналістика; література факту.

Polish school of artistic reportage

Shutiak Lilia,
Candidate of Sciences
on Social Communications

The article deals with the concept of artistic reportage and analyzes its influence on development of the Ukrainian journalism and nonfiction in general. A special attention is focused on the school of artistic reportage in Poland and genre-stylistic study of its best examples. The article attempts to identify the characteristics of artistic reportage, its thematic content, areas of functioning and outline potential vectors of genre evolution.

Keywords: genre; artistic reportage; non-fiction; literary journalism; literature of fact.

Польская школа художественного репортажа

Шутяк Л. М.,
канд. наук по соц. коммуник.

В статье рассмотрено понятие художественного репортажа и проанализировано его влияние на развитие украинской журналистики и документальной литературы в целом. Особое внимание сосредоточено на школе художественной репортажистки в Польше и жанрово-стилистическом изучении лучших ее образцов. Сделана попытка выявить характерные особенности художественного репортажа, его тематическое наполнение и сферы функционирования и определить потенциальные векторы эволюции жанра.

Ключевые слова: жанр; художественный репортаж; нон-фикшн; литературная журналистика; литература факта.

Вступ. Зародившись у США в середині минулого століття, літературна журналістика швидко поширилася Європою. У Польщі, Чехії, Білорусі, Великобританії виходить чимала кількість подібних експериментів із журналістським текстом, які швидко здобули популярність і в Україні. Серед видавництв, в яких з 2010 р. були опубліковані кращі перекладні зразки літератури нон-фікшн, згадаймо такі: «Темпора» (більше 20 найменувань), «Наш час» (П. Смоленський «Похорон різнуна»,

В. Тохман «Ти наче камінь їла»), «Грані-Т» (М. Щигел «Готтленд»), «Піраміда» (А.-Л. Лаурен «У горах всі рівні», «У них щось негаразд з головою, у тих росіян», «Невідома ціна свободи. Демократичні революції у Грузії, Україні, Киргизії»), «Астролябія» (В. Пестка «До побачення в пеклі»), «Дух і літера» (С. Алексієвич «Час second-hand»), «Наш Формат» (О. Саєрстад «Кабульський книгар»), «Книги–XXI» (Р. Капусцінський «Імператор/Шахіншах») та ін.

Одним з найпоказовіших жанрів літературної журналістики є художній репортаж. За своїми ознаками він уподібнений до звичайного, хоча, крім оперативності й актуальності, додамо дві інші характеристики – аналітичність і художність. Інформаційність (факт) – це основа художнього репортажу. Як і при підготовці звичайного репортажу (навіть більш детально), журналіст збирає факти, опитує свідків, працює з документами й архівами, вивчає обстановку та героїв майбутнього тексту. Аналітичність виявляється в осмисленні отриманої інформації, постановці проблеми та пошуку рішень, спостереженні за темою як зсередини, так і зовні.

Мета статті – проаналізувати жанр художнього репортажу в польській традиції та класифікувати його сучасні тематичні й стилістичні варіації.

Мета роботи передбачає виконання таких завдань: 1) дослідити характер художньої репортажистики в польських ЗМІ та літературі; 2) проаналізувати динаміку розвитку, генетичні особливості та сфери функціонування художнього репортажу в польському медіадискурсі; 3) простежити ключові вектори еволюції жанру.

Теоретичне підґрунтя. До визначення терміна зверталися українські та закордонні науковці, серед яких В. Здоровега, І. Вартанов, Д. Григораш, В. Карпенко, М. Василенко, Т. Хітрова, І. Михайлин, М. Кім, О. Черникова, О. Тертичний, М. Войтек, С. Гуревич, Ж.-Д. Буше, М. Галлер та ін. Усі вони тією чи іншою мірою аналізують природу жанру та його стилістичні особливості з різних концептуальних ракурсів. Так, французький репортер Жан-Домінік Буше зазначає, що кожному репортажеві притаманна драматичність, що уподібнює його до кіно й телебачення; філософську й літературну складову жанру виокремлює М. Галлер; на емоційності та прискіпливій увазі до фактів наголошує А. Іващук. Загалом дослідники дотримуються тези, що художня репортажистика акумулює певні ознаки із суміжних галузей – літератури, філософії, психології, й у такий спосіб реалізується універсалізація жанру.

Результати дослідження. Однією з центральноєвропейських країн, де сформувалася школа художньої репортажистики, є Польща. Як зазначає Л. Белей, першими польськими репортажистами вважають лауреатів Нобелівської премії Генрика Сенкевича та Владислава Реймонта, а першим репортажем «Паломництво до Ясної Гури» Реймонта (1895) [1]. Причини популярності репортажу в Польщі письменник і перекладач Л. Белей пояснює тим, що в часи комунізму репортаж був для багатьох «способом прихованого метафоричного іносказання» [2]. Він дозволяв говорити те, чого не можна було сказати відкрито, а саме: засуджувати владу. Такий, наприклад, культовий репортаж Барбари Лопенської «Лапа в лапу», побудований

на інтерв'ю з дресирувальницею тигрів. «Алюзії на агентів служби безпеки в ролі дресирувальників тотально контрольованого суспільства прочитувалися непомилно» [3]. Або «Імператор» Р. Капусцінського, який заслужив славу «репортажу-метафори механізмів влади» [3]. Ці та інші приклади засвідчують істотне суспільне значення цього жанру й екстраполюють на нього функції, характерні для художньої літератури.

Як зазначає М. Щигел, тодішні автори, щоб ошукати цензора й водночас не обманювати читача, «шукали літературних способів показувати Польщу. Казали, що за комунізму кожен текст має сьоме дно» [4]. Це змушувало журналістів вчитися писати метафорами й вплинуло на глибину згаданого жанру. «Ми, беручись до писання, відразу думаємо про текст, про те, метафорою чого він має бути» [5], – зазначає В. Шабловський. Подібне загравання з цензурою та захоплення прихованими порівняннями спричинило еволюцію стилю. «Вихід поза однозначне трактування слів і надавання їм додаткових значень стали специфічними рисами польської репортажистики» [3]. У цьому полягає основна відмінність польської школи репортажу від американської чи української.

Молодий польський репортажист Земовіт Щерек популярність художньої репортажистики у своїй країні вбачає у великій цікавості його співвітчизників до світу. Такі репортажі, на думку автора, «не звичайні байочки, а нормальні, стилістично відпрацьовані тексти. І художній аспект тут дуже важливий. Бо йдеться не тільки про факти, а й про стиль і про свій художній голос» [6]. Зазначимо, що українцям також не бракує цікавості й відкритості до світу. Проте, на відміну від колег із центральноєвропейських країн, в українських журналістів до останнього часу було мало фінансових можливостей подорожувати світом. Виняткові в цьому сенсі подорожні історії А. Чапая, М. Кідрука, які їздили до екзотичних країн і описували це у своїх репортажах, блогах, а згодом – книжках.

Історично склалося так, що в Польщі сформувалися дві магістральні школи репортажистики: «ті репортери, які доводять, що в далеких країнах є Інші, яких треба збагнути, і ті, які доводять, мовляв, Інші такі самі» [2]. На думку О. Шеремет, «цей концепт стає справжньою візитівкою польських репортерів» [3], які перебувають під впливом традиції Р. Капусцінського в ролі «тлумача культур» [3].

Потужним виданням, яке стало осередком цього жанру в Польщі, була й залишається «Газета Виборча». Починаючи з 1993 р., художні репортажі виходять тут окремим додатком «Великий формат». Традиція художньої репортажистики опановує нові горизонти – в Польщі діє клуб-книгарня «Кипіння світу» («Wrzenie świata»), присвячена цьому стилю. Його засновниками є М. Щигел і

В. Тохман. Тут відбуваються зустрічі з відомими журналістами, дискусії, майстер-класи. Опанувати секрети репортажної майстерності можна в Інституті репортажу (Польща). З 2010 р. у Варшаві відбувається міжнародний фестиваль літератури факту «Варшава без фікції», а також вручається премія Ришарда Капусцінського за найкращий літературний репортаж, виданий у Польщі у форматі книжки.

Головна редакторка розділу репортажу «Gazety Wyborczej» Малгожата Шейнерт популярність жанру в Польщі пояснює тим, що «література факту більше допомагає дати собі раду зі щоденним життям, ніж літературна фікція» [7]. Відсутність авторитетів серед політиків, громадських і державних діячів, ідеологів, журналістів призводить до того, що звичайні люди втрачають зразки для наслідування, перестають вірити. Водночас репортерка наголошує на фронтальному зацікавленні художньою репортажистикою, порівняно з іншими видами ЗМІ. «Мені здається, що авторам репортажів відносно багато довіряють; вони передають розповіді безпосередніх свідків і учасників подій, а часто й самі беруть участь у цих подіях. Загалом вони не зацікавлені в тому, щоб переінакшувати світ на свою користь. Може, тому люди шукають репортажів. Вони потребують правдивих історій» [7]. Такої ж думки дотримується М. Щигел: «У різних країнах відбуваються речі, які складно зрозуміти, і людина почувається краще й безпечніше, коли прочитає про це репортаж. А романи сьогодні вже нічого нам не пояснюють» [4]. Тож однією з основних причин захоплення нон-фікшном є довіра споживачів мас-медіа до того світу, який він зображує.

Як зазначає дослідниця Р. Свято, особливий інтерес українських перекладачів, а отже, і видавців, до поляків визначається кількома чинниками. Перший – це «близькість багатьох контекстів (як історичних, так і сучасних)» [8], другий – «потужна культурна політика Польщі, завдяки якій абсолютна більшість польських перекладних видань – і не лише репортажних – з'являється в Україні» [8]. Та найбільш важливим видається «потужна традиція репортажної школи» [8], яка дала світові знаних репортажистів – Р. Капусцінського, М. Щигела, В. Шабловського, Я. Гуго-Бадера, К. Варгу, Г. Кралль та ін. «Це школа польського репортажу, – зауважує польська журналістка І. Мейза, – де репортерам вдавалося говорити більше понад те, що було написано» [9]. У цьому й полягає журналістська майстерність – змусити читача побачити між рядків, пробудити в ньому бажання думати й аналізувати. Але при цьому відмовитися від дидактизму чи накидання власних поглядів.

Одним із найвизначніших представників польської літератури факту (так у Польщі називають «НЖ»), «королем репортажу» є Ришард Ка-

пусцінський (1932–2007). Усе життя автор безупинно подорожував, намагаючись бути в центрі подій і достовірно викладати факти. Результатом численних закордонних відряджень Капусцінського стали актуальні репортажі з різних країн світу, а також близько 30 книжок про ці мандри. В українському перекладі побачило світ кілька книжок публіциста: «Імперія» (2003, 2012), «Подорожі з Геродотом» (2011), «Імператор/Шахіншах» (2014), «Автопортрет Репортера» (2011). Якщо перші три є зразками художньої репортажистики автора, то остання – це колаж із 48 інтерв'ю Капусцінського, в яких викладено основи професійної майстерності.

Зупинимось детальніше на книзі «Імператор/Шахіншах», до якої увійшли найбільш знакові тексти автора. Книжка складається з двох творів, присвячених революціям у Ефіопії та Ірані. Обидва тексти дуже схожі між собою й стосуються істотних питань – диктатури монарха, стосунків імператора, інтелігенції і народу, причин виникнення революції тощо. Написані в різній літературній формі, ці твори тією чи іншою мірою належать до художньої репортажистики, документалістики, нон-фікшн. У книжці автор посилається на довідкові джерела, використовує різні шрифти, пряму мову, цитати тощо. В основі цих двох текстів – факти і свідчення учасників подій та самого Капусцінського, який створював репортажі на основі побаченого й почутого. За словами автора, він був очевидцем 27 революцій у країнах Третього світу, які й описав у своїх творах.

«Імператор» розповідає про повалення режиму Гайле Селасіє в Ефіопії. Оповідь у тексті ведеться від кількох людей, яких автор називає в репортажі Й. М., Ф., Л. Ц., Т. К-Б., В.А-Н., Е та ін. За цими ініціалами приховані слуги імператора – ті, «хто заповнював салони, канцелярії і коридори палацу» [10, 17]. У їхніх очах монарх постає з різних ракурсів. Мовлення слуг коливається між літературним і простонародним – ще один з прийомів, які використовують для забезпечення автентичності репортажів.

Як зауважує українська журналістка С. Ославська, цей твір є «найбільш контроверсійним репортажем Капусцінського. Найгостріші питання, які ставили репортерів у зв'язку з цією книжкою, стосуються автентичності та правдивості свідчень» [11]. Протягом тривалого часу в Польщі точилися дискусії щодо того, скільки фікції в репортажі може дозволити собі автор. Одним з приводів для цієї полеміки стала біографія «Kapuściński Non-Fiction» (2010) Артура Домославського, в якій згадане питання було порушено публічно на офіційному рівні. Як зазначає британський журналіст Л. Гардінг, основні претензії до Р. Капусцінського полягали в тому, що автор «неодноразово перетинав межу між

репортажем і фікцією – або, висловлюючись менш ввічливо, просто вигадував» [12]. У цьому «короля репортажу» і звинувачує А. Домославський у майже 600-сторінковій біографії «Karusciński Non-Fiction». «Капусцінський експериментував у галузі журналістики, – зазначає А. Домославський. – Він не знав, що перетнув лінію між журналістикою і літературою. Я досі думаю, що його книги чудові та безцінні. Але в підсумку вони належать до художньої літератури» [12]. Ця теорія й книжка загалом зазнали суворой критики від прихильників творчості Р. Капусцінського та його родини, яка навіть подала судовий позов на А. Домославського (інша причина – втручання в особисте життя сім'ї репортериста). Зазначимо, що через брак балансу між журналістикою і літературою, фікшн і нон-фікшн свого часу звинувачували й американських «новожурналістів» на чолі з Т. Вулфом. Ці настрої ще раз засвідчують неприйняття суспільством будь-яких відступів від усталених канонів.

На противагу теоріям А. Домославського, український публіцист і перекладач А. Бондар не вбачає в порушенні Р. Капусцінським рівноваги між фікшн і нон-фікшн істотної антиномії. Як зауважує дослідник, творчість поляка «ніколи не належала до *stricte* літератури факту» [13]. Підтвердженням цього може слугувати те, що Р. Капусцінського висували на Нобелівську премію саме в галузі літератури. Тієї ж думки про польського репортериста дотримується українська дослідниця О. Шеремет. «Він був більше письменником, ніж репортером» [14], – стверджує вчена.

На нашу думку, подібний парадокс цілком закономірний у наукових (і не тільки) колах. У цьому й виявляється інший аспект суб'єктивізму стилю – кожен трактує його по-своєму. У випадку з Р. Капусцінським це означає нетиповість, оригінальність і високу професійну майстерність автора, за якого змагаються відразу дві галузі – журналістика та література.

Зазначимо, що молоде покоління репортерів (особливо польських) намагається подолати вплив Р. Капусцінського і створювати нетривіальні репортажі з використанням усіх сучасних технологій. Так, В. Шабловський в одному інтерв'ю зауважив, що «важливим завданням польського репортажу є звільнитися від Капусцінського» [13]. Тобто припинити наслідувати його манеру й створювати нові репортажі про світ, що стрімко змінюється, а отже, пропонує нові теми й сюжети для репортеристів.

Іншим текстом, уміщеним у книжці Р. Капусцінського, є «Шахіншах». Він виник у результаті подорожі автора до Ірану. Основна тема матеріалу – зародження та наслідки революції в цій країні. Матеріал написаний у формі невеликих частин – фотографій, нотаток, цитат. Капусцінський бере до рук знімок і пише з нього детальну історію.

Особливо прискіпливо публіцист зображує одяг героїв, їх психологічні стани, звичаї і традиції, релігію, а також створює яскраві портрети відомих політичних діячів. Українська дослідниця О. Шеремет виокремлює цей прийом Капусцінського – «увагу до деталей, які він здатен перетворити на метафори суспільних явищ» [14]. У тексті також багато документів, вирізків із газет, інтерв'ю, розшифровок аудіозаписів, уривків з книжок, міркувань Капусцінського. Достовірності тексту додають історичні екскурси та свідки подій, які говорять своїми голосами. У тексті з'являються реальні герої – Магмуд і його брат, від імені яких ведеться друга частина оповіді.

Естетичної та філософської вартості текстам Р. Капусцінського надає те, що автор не обмежувався звичайним переліком фактів. У його концепції якісної репортеристики «важить не те, щоб читач довідався, скільки загинуло людей, яку зброю застосовано, як це прокоментував прес-секретар уряду чи президент, а те, щоб опис факту щось людині сказав, уможливив розуміння, осмислення і співпереживання» [15]. Ці імперативи апріорі трансформують художні репортажі Р. Капусцінського в аналітику, світоглядну публіцистику, розширюючи традиційну сферу журналістики.

Важливою рисою, яка відрізняє тексти Р. Капусцінського і «старе» покоління репортерів від сучасного, є наявність інтернету й можливість оперативного перевірити інформацію. У цьому М. Щигел вбачає як недолік, так і суттєву перевагу тієї епохи. Сьогодні «репортерів значно складніше, ніж репортерів часів Капусцінського, бо всі вже все бачили, всюди були й описують це в інтернеті, на подорожніх блогах» [4]. Тому журналіст мусить знаходити нові теми й ракурси, активно експериментувати з нарацією, голосами героїв та власним стилем.

Показова для розуміння художньої репортеристики в Польщі збірка репортажів різних авторів «20. 20 років нової Польщі в репортажах». Її упорядником є М. Щигел. Суб'єктивність, яку вважають однією з невід'ємних атрибутів цього жанру, виявляється вже в стратегії відбору авторів (В. Тохман, І. Моравська, Я. Гуго-Бадер, Л. Оста-ловська, В. Шабловський, Гж. Срочинський), яких згаданий журналіст обирає на свій смак. Польська дослідниця А. Вуйцінська називає цю збірку «обов'язковою для людей, які цікавляться репортажем» [7]. Вона – одна з небагатьох, які розповідають про сучасну Польщу, а не інші країни, описам яких надають перевагу сучасні журналісти у своїх мандрівках і дослідженнях. У 1962 р. Р. Капусцінський видав єдину у своїй творчій біографії збірку репортажів про життя поляків під назвою «Буш по-польськи». В українській традиції ідентичною книжкою до «20. 20 років нової Польщі в репортажах» є «Veni, vidi, scripsi. Світ у масштабі

українського репортажу», яка налічує вдвічі менше – 10 текстів сучасних українських авторів.

Ще однією книжкою, вартою уваги в цьому контексті, є «Наша маленька ПНР» В. Шабловського та І. Мейзи. Її особливість, передусім, у жанрі. Це репортаж-експеримент, коли герої штучно створюють умови життя і від свого імені (та змінюючи ракурс) описують те, що з ними відбувається. Дослідниця Н. Малетич називає це «репортажем-перевтіленням» [9]. Журналіст польської «Газети Виборчої» В. Шабловський разом з дружиною І. Мейзою на півроку відмовилися від побутових благ, технічних досягнень і сучасних засобів комунікації та спробували відтворити умови Польської Народної Республіки початку 80-х рр. минулого століття. «Ми вибрали специфічну манеру подачі, – зазначає І. Мейза. – Це нетрадиційний репортаж... В польській журналістиці ніхто такого ще не робив до нас. Ми не робили цього спеціально, це не був якийсь журналістський маніфест, але ми бачимо необхідність у нових формах писання» [16]. Симптоматично, що такий експеримент збагатив школу польського репортажу.

Для В. Шабловського це вже не перше перевтілення. У 2006 р. у додатку до «Газети Виборчої» «Duży Format» журналіст опублікував репортаж про британську мережу супермаркетів «Теско», де на той час працювало багато поляків. Умови роботи й життя у Великобританії, нещасні випадки на виробництві, несправедлива оплата праці – все це описано в матеріалі. Для збирання інформації В. Шабловський два тижні працював у цьому супермаркеті. «Легко полемізувати з кимось, хто не пережив щось на власній шкірі, – стверджує репортажист, – з тим, хто базується на чужих думках і досвідах, але я це спробував сам – підписував угоду, побачив, як набирають на роботу, тому знав, як воно було насправді» [9]. У випадку В. Шабловського – власники супермаркету його матеріал проігнорували.

Автор відомий також численними репортажами про Туреччину. Як практикант каналу CNN Turk, він подорожував цією країною і готував матеріали про культуру й побут турків. Репортажі В. Шабловського отримали серію нагород: «Премію Melchiora» (2008), «Премію Amnesty International» (2008), «Премію ім. Беати Павлак» (2011). У 2010 р. вони побачили світ окремим виданням під назвою «Убивця з міста абрикосів». Більшість репортажів опубліковано в «Газеті Виборчій», хоча деякі написані спеціально для цієї книжки (наприклад, оповідь про «Убивцю з міста абрикосів»).

Тематичним аналогом вищезазначеної книжки в польській репортажній традиції є «Готтленд» М. Щигела про сучасну Чехію, а в українській – «Асиметрична симетрія» Л. Белея та Л. Сатурчака, де автори також проводять журналістські експерименти й готують кілька репортажів про Україну та Польщу.

Польсько-українські стосунки – центральна тема збірки репортажів «Прийде Мордор і нас з'їсть» журналіста, письменника й перекладача Земовіта Щерека (1978). Він співпрацює з виданнями Nowa Europa Wschodnia, Polityka, Tygodnik Powszechny, а також тривалий час писав для «жовтого» видання Interia.pl. За цю книжку З. Щерек отримав нагороду Paszport Polityki (2013). На думку А. Бондаря, «Щерек підважує журналістські традиції і пише виключно про мінуси й негатив» [3, 167]. Для цього він обирає форму подорожніх історій. Матеріал для книжки автор збирає в русі, мандрах, транспорті, опитуючи свідків. «З усього того будує художній конструкт, – наголошує З. Щерек, – у якому змальовую нехудожню реальність... Бо розповіді про реальність нудні, а домисли додають тексту перцю» [6]. На відміну від своїх колег-репортажистів, які проводили з героями матеріалів тривалий час, З. Щерек не здатен довго перебувати на одному місці – у Києві чи Львові, які він, серед інших, описує в книжці. Його принцип – «споглядаю і добудовую конструкції на побаченому» [6].

Перекладач А. Бондар жанр аналізованого видання визначає як гонзо-журналізм. У його тлумаченні це «незвичний і провокативний спосіб бачення світу, реакції на нього, який не передбачає журналістської дисципліни» [17]. В його основі – ламання узвичаєних норм і традицій, до чого і вдається у своїй книжці польський автор. Яскравим представником цього стилю є американський письменник Хантер С. Томпсон.

Ще однією темою, яка виникає в польських книжках художньої репортажистики, є розпад СРСР та сучасна Росія. Українською перекладені деякі з них: Р. Капусцінський «Імперія» (2012), К. Курчаб-Редліх «Головою в мур Кремля» (2010) та Я. Гуго-Бадер «Біла гарячка» (2012).

Книжка «короля репортажу» Р. Капусцінського «Імперія» складається з трьох частин. Перша – «Перші зустрічі» – налічує три репортажі, написані протягом 1939–1967 рр. Тут йдеться про колишні поїздки автора до СРСР. Друга – «Із висоти пташиного польоту» – містить 13 текстів, в яких описано тривалі подорожі автора, що відбулися в часи поступового занепаду й остаточного розпаду СРСР (1989–1991). Серед них також і мандрівка до України – «Помона містечка Дрогобич». Ці подорожі публіцист здійснював самостійно, без допомоги офіційних інституцій. Третя – «Далі буде» – охоплює 1992–1993 рр. Сюди входять рефлексії, зауваження і нотатки, «що виникали на маргінесі подорожей, розмов і прочитаного» [18]. Наприкінці книжки автор публікує список усіх прочитаних видань, дотичних до порушеної теми, а також ті, на які він посилається у своїх репортажах.

У тексті багато історичних фактів, легенд, спогадів, бувальщин про визначних особистостей, документів про різні епохи та країни, цитат, вирізок

з преси. Особливість збирання матеріалу в «Імперії» полягає в тому, що в кожному місті й країні, куди приїздить автор, є локальний персонаж, який його супроводжує. Це дає змогу Р. Капусцінському отримувати правдиві й неупереджені відомості від людини, що функціонує в тій системі.

Двоє інших згаданих вище авторів – Кристина Курчаб-Редліх та Яцек Гуго-Бадер – вважаються експертами з питань Росії. «Як тільки там щось стається, польські медіа першими просять прокоментувати саме їх» [1]. К. Курчаб-Редліх протягом чотирнадцяти років жила і працювала в Росії журналістом-фрілансером. Її збірка репортажів «Головою в мур Кремля» присвячена останнім дням СРСР та сучасній Росії. Документальність книжки засвідчує також іменний покажчик і примітки наприкінці видання.

На відміну від Р. Капусцінського та К. Курчаб-Редліх, Я. Гуго-Бадер у своєму репортажі «Біла гарячка» описує Росію «низів» – наркоманів, алкоголіків, жебраків, хворих на СНІД. Крім російських, у «Білій гарячці» є два українські сюжети – «про вибух на шахті ім. Засядька та про Крим» [1]. У своїй книжці Я. Гуго-Бадер практикує особливий прийом репортажистики – перевтілення. Для цього експерименту він живе разом з героями, яких описує.

Висновки. Інтерес до художнього репортажу в Польщі зумовлений історичними умовами та світоглядними орієнтирами поляків. Починаючи від ХІХ ст., цей жанр тісно проникає в медіа та літературу, формуючи певні тематичні й стилістичні особливості. Пройшовши кілька етапів свого розвитку та видозмінивши традиційні уявлення про повідомлення фактів у журналістиці, художній репортаж зумів стати одним з найзатребуваніших та найпопулярніших жанрів.

Його представники сформували власну школу, яка досі є прикладом не одному поколінню журналістів. Значний внесок у розвиток художнього репортажу зробив Р. Капусцінський, а виданням, яке стало осередком цього жанру в Польщі, була й залишається «Газета Виборча». Однією з істотних причин популярності жанру вважають довіру населення, що зумовлено передусім природою жанру. Детальна фіксація мовлення героїв, документалізм, безпосередня участь журналіста в подіях створюють у читача цілісну картину того, що відбувається, і дозволяють краще відчувати атмосферу.

За останні роки художній репортаж набув великого поширення і в Україні, зокрема став одним з центральних видавничих напрямів видавництва «Темпора». На нашу думку, брак оптимальних платформ на кшталт *Gazeta Wyborcza*, *The New Yorker*, *Rolling Stone*, *Der Spiegel* не дають змогу українським журналістам писати художню репортажистику. Єдиним майданчиком залишається інтернет, а також видання окремих книжок. Прогнозуємо, що незабаром зацікавлення

цим жанром зумовить збільшення кількості не лише перекладних, а й авторських текстів як польських, так і українських авторів.

Список літератури

1. *Белей Л.* Факти польської «літератури факту» [Електронний ресурс] / Лесь Белей // ЛітАкцент. – 2012. – 9 квіт. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2012/04/09/fakty-polskoji-literatury-faktu/>.
2. *Троскот І.* Лесь Белей: «Є потреба відкриття нових світів і нових тем» [Електронний ресурс] / Ірина Троскот // ЛітАкцент. – 2014. – 30 квіт. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2014/04/30/les-belej-hudozhnij-reportazh-odyn-iz-najbilsh-nedorozvynenyh-zhanriv-u-nashij-literaturi/>.
3. *Бондар А.* Польський репортаж. Як увійти в літературу з чорного ходу / Андрій Бондар // Культура 3.0. Семінар культурної критики та репортажу. – К., 2014. – С. 161–168.
4. *Матіяш Б.* Маріуш Щигел: «Ми всі про все мало знаємо» [Електронний ресурс] / Богдана Матіяш // ЛітАкцент. – 2012. – 7 лют. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2012/02/07/mariush-shhygel-my-vsi-pro-vse-malo-znajemo/>.
5. *Малетич Н.* Вітольд Шабловський: «Ваша присутність у Європі не відповідає вашому потенціалу» [Електронний ресурс] / Наталка Малетич // ЛітАкцент. – 2013. – 14 січ. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2013/01/14/vitold-shablovskij-vasha-prysutnist-u-jevropi-ne-vidpovidaje-vashomu-potencialu/>.
6. *Белей Л.* У пошуках Мордору. Земовіт Щерек про польське сприйняття України [Електронний ресурс] / Лесь Белей // Український тиждень. – 2014. – № 28 (348). – 10 лип. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Culture/114262>.
7. *Вуйцінська А.* Подорож у світ іншої людини [Електронний ресурс] / Агнешка Вуйцінська // Критика. – 2011. – Рік XV, Число 5–6 (163–164). – Режим доступу: <http://krytyka.com/ua/articles/podorozh-u-svit-inshoyi-lyudyny>.
8. *Свято Р.* «Неактуальна» журналістика та актуальна література [Електронний ресурс] / Роксоляна Свято // ЛітАкцент. – 2014. – 4 квіт. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2014/04/04/neaktualna-zhurnalistykata-aktualna-literatura/>.
9. *Малетич Н.* Ізабела Мейза: «Не вірю в те, що життя «перенесеться» на Facebook» [Електронний ресурс] / Наталка Малетич // ЛітАкцент. – 2013. – 15 жовт. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2013/10/15/izabela-mejza-ne-virju-v-te-scho-zhyttja-perenesetsja-na-facebook/>.
10. *Капусцінський Р.* Імператор/Шахіншах / Ришард Капусцінський; [пер. з польськ. Олесь Герасима]. – Чернівці: кн. – ХХІ, 2014. – 294 с.
11. *Ославська С.* Революція – щороку: репортажі Ришарда Капусцінського [Електронний ресурс] / Світлана Ославська // ЛітАкцент. – 2014. – 17 лип. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2014/07/17/revolucija-schoroku-reportazhi-rysharda-kapuscinskoho/>.
12. *Harding L.* Poland's ace reporter Ryszard Kapuściński accused of fiction-writing [Electronic resource] / Luke Harding // The Guardian. – 2 March 2010. – URL :

<http://www.theguardian.com/world/2010/mar/02/ryszard-kapuscinski-accused-fiction-biography>.

13. Бондар А. Ришард Капусцінський між історією та літературою / Андрій Бондар // Критика. – 2007. – Рік XI, Число 6 (116). – С. 30.

14. Шеремет О. Ришард Капусцінський і його «література пішки» [Електронний ресурс] // Олена Шеремет // ЛітАкцент. – 2012. – 21 берез. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2012/03/21/ryshard-kapuscinskyj-i-joho-literatura-pishky/comment-page-1/#comment-14287>.

15. Лильо Т. Идеологеми журналістського світопізнання Ришарда Капусцінського як виклик сучасним інтерпретаціям призначення ЗМІ / Тарас Лильо // Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика. – 2011. – Вип. 34. – С. 149–154.

16. Недеснова К. «Наша маленька ПНР»: як подружжя польських репортерів півроку жило в минулому [Електронний ресурс] / Катерина Недеснова // Редакторський портал. – 2013. – 9 жовт. – Режим доступу: http://redactor.in.ua/ru/actual/5404_Nasha_malenka_PNR_yak_podruchzhya_polskih_reporter%D1%96v_p%D1%96vroku_zhilo_v_minulomu.

17. Бондар А. про Земовіта Щерека [Електронний ресурс] / Андрій Бондар // Zakladyanka. – 2014. – 11 квіт. – Режим доступу: <http://zakladyanka.com.ua/videolog/324/>.

18. Капусцінський Р. Імперія / Р. Капусцінський. – К. : Темпора, 2012. – 210 с.

19. Шеремет О. Пристрасть пізнання світу [Електронний ресурс] / Олена Шеремет // Критика. – 2003. – Рік XVII, Число 5–6 (187–188). – Режим доступу: <http://krytyka.com/ua/articles/prystrast-piznannya-svitu>.

References

1. Beley, L. (2012), “Facts of Polish “literature of fact”, LitAktsent, available at: <http://litakcent.com/2012/04/09/fakty-polskoji-literatury-faktu/>.

2. Troskot, I. (2014), “Lesj Beley: “There is a need to open the new worlds and new themes”, LitAktsent, available at: <http://litakcent.com/2014/04/30/les-belej-hudozhnij-reportazh-odyn-iz-najbilsh-edorozvnyenyh-zhanriv-u-nashij-literaturi/>.

3. Bondar, A. (2014), “Polish report. How to enter the literature through the backdoor”, “Culture 3.0”. Seminar of Cultural Criticism and Reportage, Kyiv, pp. 161-168.

4. Matiyash, B. (2012), “Mariusz Szczygieł: “We all know a little about everything”, LitAktsent, available at: <http://litakcent.com/2012/02/07/mariush-shhygelmy-vsi-pro-vse-malo-znajemo/>.

5. Maletić, N. (2013), “Witold Shablovsky: “Your presence in Europe does not meet your potential”, LitAktsent, available at: <http://litakcent.com/2013/01/14/vitold-shablovskyj-vasha-prysutnist-u-jevropi-ne-vidpovidajevashomu-potencialu/>.

6. Beley, L. (2014), “Finding Mordor. Zyemovit Scherek about Polish perceptions of Ukraine”, Ukrainyky Tyzhden [Ukrainian Week], no. 28 (348), available at: <http://tyzhden.ua/Culture/114262>.

7. Vuytsinska, A. (2011), “A journey into the world of another person”, Kritika [Criticism], available at: <http://krytyka.com/ua/articles/podorozh-u-svit-inshoyi-lyudyny>.

8. Syato, R. (2014), ““Irrelevant” journalism and relevant literature”, LitAktsent, available at: <http://litakcent.com/2014/04/04/neaktualna-zhurnalistyka-ta-aktualna-literatura/>.

9. Maletić, N. (2013), “Isabel Meyza: “Do not believe that the life “carry over” on Facebook”, LitAktsent, available at: <http://litakcent.com/2013/10/15/iza-bela-mejza-ne-virju-v-te-scho-zhyttja-perenesetsja-na-facebook/>.

10. Kapustsinskyi, R. (2014), Emperor/Shahinshah, Chernivtsi, 294 p.

11. Oslavska, S. (2014), “Revolution - every year: the reports of Ryszard Kapuściński”, LitAktsent, available at: <http://litakcent.com/2014/07/17/revoljucija-schoro-ku-reportazhi-rysharda-kapuscinskoho/>.

12. Harding, L. (2010), “Poland’s ace reporter Ryszard Kapuściński accused of fiction-writing”, The Guardian, available at: <http://www.theguardian.com/world/2010/mar/02/ryszard-kapuscinski-accused-fiction-biography>.

13. Bondar, A. (2007), “Ryszard Kapuściński between history and literature”, Krytyka [Criticism], no. 6 (116), p. 30.

14. Sheremet, O. (2012), “Ryszard Kapuściński and his literature “on foot””, LitAktsent, available at: <http://litakcent.com/2012/03/21/ryshard-kapuscinskyj-i-joho-literatura-pishky/comment-page-1/#comment-14287>.

15. Lylo, T. (2011), “Ideological understanding the world by the journalist Ryszard Kapuściński as a challenge to modern interpretations of media purposes”, Visnyk Lvivskoho Universytetu. Ser. “Zhurnalistyka” [Bulletin of Lviv University. Series “Journalism”], vol. 34, pp. 149-154.

16. Nedesnova, K. (2013), “Our little PPR: how a couple of Polish reporters lived for a half of month in the past”, Redaktorskiy Portal [Editorial Portal], available at: http://redactor.in.ua/ru/actual/5404.Nasha_malenka_PNR_yak_podruchzhya_polskih_reporter%D1%96v_p%D1%96vroku_zhilo_v_minulomu.

17. Bondar, A. (2014), “About Zyemovit Scherek”, Zakladyanka [Bookmark], available at: <http://zakladyanka.com.ua/videolog/324/>.

18. Kapustsinsky, R. (2012), Empire, Tempora, Kyiv, 210 p.

19. Sheremet, O. (2003), “Passion to knowledge of the world”, Krytyka [Criticism], no. 5-6 (187-188), available at: <http://krytyka.com/ua/articles/prystrast-piznannya-svitu>.

